Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Hacettepe University Journal of Faculty of Letters
Haziran/June 2026 – *43*(1), 101-114
doi:10.32600/huefd.1713824

Araştırma Makalesi – Research Article
Geliş Tarihi / Received: 04.06.2025 Kabul Tarihi / Accepted: 19.08.2025

Suça Sürüklenen Ergenlerin Rehabilitasyonunda Denetimli Serbestlik Uygulamaları: Bağımlılıkla Mücadelede Kurumsal Uygulamalar ve Etki Düzeylerinin İncelenmesi

Probation Activities in the Rehabilitation of Adolescents Involved in Crime: Examining the Effectiveness of Institutional Practices in Combating Addiction

Aykut ÇALIŞKAN*

Öz

Suça sürüklenen ergenlerin sosyal beceriler kazanması, ahlaki muhakeme becerileri geliştirmesi, toplumsal normlara uyması ve bütünleşmesi gibi adımlar bağımlılıkla mücadele sürecinde toplumsal pratiklerin önsel belirleyicileri olarak görülmelidir. Ceza adaleti sisteminin bir parçası olarak denetimli serbestlik uygulamaları yükümlülerin denetim süreci içerisinde hem topluma hem de kendilerine karşı bireyleri kanıt sunmaya davet eder. Bununla birlikte denetimli serbestlik uygulamalarının erken yaş evrelerine uyarlanan doğası, denetimli serbestlik pratiğini sadece bir ceza teorisi olarak değerlendirmez aynı zamanda koruyucu ve önleyici uygulamalar eşliğinde toplumsal alanın bir parçası haline getirir. Bu makale uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımından kaynaklı suça sürüklenen ergenlerin rehabilitasyon sürecine odaklanmakta, denetimli serbestlik faaliyetlerinin etki düzeylerini incelemek için suça sürüklenen ergenlerin katılım gösterdiği sosyal etkinlikleri dikkate almakta, sosyolojik bakış açısıyla toplumsal çevrenin önem durumunu incelemektedir. Dolayısıyla söz konusu sorunsalı çözümlemede suça sürüklenen ergenlerin sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetlere katılım süreci tek başına bağımlılıkla mücadele süreci açısından toplumsal gerçekliğin bir parçası olarak değerlendirilemeyeceği öncülünden hareketle suça sürüklenen ergenleri madde kullanımına yönlendiren çevresel faktörlerin önem düzeylerinin incelenmesi bu çalışmanın analitik boyutunu oluşturmaktadır. Çalışmanın boylamsal araştırma sürecinde ise suça sürüklenen ergenler ilgi alanlarına göre görsel, eğitsel ve kültürel faaliyetlere yönlendirilmiş, ardından çevresel faktörlerdeki değişim durumları faaliyetlerin öncesinde ve sonrasında problemli davranış ölçeğinin sosyal çevreye ilişkin alt faktörleri bağlamında incelenmiştir. Araştırma sonucunda denetimli serbestlik sürecinde suça sürüklenen ergenlerdeki değişimi ele almak için yaşadıkları çevrelerin rolüne yönelik durum tespiti yapılmasının yanı sıra antisosyal davranışların etkisi ve önem düzeylerinin ortaya çıkarılmasının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda bağımlılıkla mücadele sürecinde uygulanan kaynaklara ek olarak bahse konu değişkenlerden hareketle değerlendirme yapılmasının önemi bulgulanmıştır.
Anahtar sözcükler: Ceza adaleti, denetimli serbestlik, bağımlılık, madde kullanımı, ergen.

* Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü. E-posta: aykut629aykut@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1886-6991

◊ Alan Editörü / Field Editor: Birsen ŞAHİN KÜTÜK

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Abstract

Steps such as adolescents gaining social skills, developing moral reasoning abilities, complying with social norms, and integrating into society should be seen as preliminary factors in the process of combating addiction. As part of the criminal justice system, probation practices encourage those responsible to present evidence to society and themselves during the probation process. However, probation practices adapted for adolescents not only evaluate probation as a penal theory but also incorporate protective and preventive social practices. The current paper focuses on the rehabilitation of adolescents involved in crime due to drug and stimulant substance use. It aims to examine the importance of the social environment in this process from a sociological perspective, considering the social activities in which adolescents participate to analyze the effectiveness of probation activities. Therefore, when analyzing the main problem of this paper, it considers the importance of environmental factors that lead adolescents into crime and substance use. This status is based on the premise that adolescents' participation in social, cultural and educational activities cannot be considered part of social reality in terms of combating addiction alone. During the longitudinal research process of the study, adolescents involved in crime were directed towards visual, educational and cultural activities according to their interests. Then, the changes in environmental factors were examined in the context of sub-factors of the problem behavior scale related to the social environment, both before and after the activities. The research concluded that, to address changes in adolescents involved in crime during the probation process, it was statistically significant to determine the role of their social environment and reveal the effects and importance levels of antisocial behaviors. Additionally, it was found that evaluating the variables in question, as well as the resources applied in the process of combating addiction, was important.
Keywords: Criminal justice, probation, addiction, substance use, adolescent.

Giriş

Yüzyılı aşkın teorik geçmişiyle yeni bir ceza teorisi uygulaması olarak ortaya çıkan *denetimli serbestlik* (İng. probation), suçluların denetim altına alınmasının yanında ceza adaleti dışı bağlamları da ifade etmek için kullanılır (Canton ve Dominey, 2018, s. 8). Türkiye'de yükümlülerin toplum içerisinde rehabilitasyonlarının sağlanması amacıyla ceza infaz sürecinin bir parçası olarak ve yargı reformlarından biri olarak kurumsallaşan denetimli serbestlik[1] 2005 yılı ve devamında yapılandırılmış, Türk adli yargı bürokrasisinin görece yeni olarak kabul edilebilecek organizasyonlarından biridir. Cezalandırma anlayışının ise tarihsel dönüşümü ve denetimli serbestlik kurumunun bu hat içerisindeki dünü ele alındığında durum farklıdır. Hapsetme yerine suçlu/suça sürüklenen kişilerin toplum içerisinde sınırlı bir serbesti ve rehber eşliğinde denenmesi ve topluma uyumlu bir birey olarak kazandırılması süreci denetimli serbestlik uygulamalarını öne çıkarmıştır (Yavuz, 2015, s. 16). Gelinen süreçte Robinson ve Raynor (2006) denetimli serbestliğin yakın tarihteki durumunu başka bir açıdan ifade ederken rehabilitasyon anlayışının geleceğine dair tartışmanın dar ıslahçılığın ötesinde toplumsal olarak kapsayıcı ve ilişkisel bir modele doğru uzanması gerektiğini ileri sürmüştür (2006, s. 334).

Bununla birlikte rehabilitasyon anlayışı üzerinden modern toplumun cezalandırma süreci Durkheim'cı (2018[1893]) bakış açısıyla incelendiğinde toplumun temelini ahlaki düzen ve kolektif bilinç ekseninde tartışmak yararlı olabilir. Toplumsal değişimi sağlamanın yolu işbölümünün gerekliliğinden hareketle dayanışma süreçlerini kurumsal düzlemle buluşturmaktır (Durkheim, 2018, ss. 109-110). Türkiye'de ise denetimli serbestlik uygulamaları kamu girişimciliği yoluyla verilen bir kamu hizmeti olarak değerlendirilir (Eryalçın ve Birinci, 2021, s. 173). Bu nedenle denetimli serbestlik uygulamaları adli bir işlem olmanın yanında yükümlü ve kamu personel rejimi nezdinde bireysel değişimi gözlemlemenin ve test etmenin aracı bir pratiği olarak işlev görür. Denetimli serbestlik sürecinin temeli bir kanıt sunmayı gerektirdiğinden ceza adalet sisteminin aktif gözetimindeki yükümlülere uygulanan tedbirlerin uygunluğu ile süreçteki değerlendirilme adımlarının önemli bir ayrıntı oluşturduğu dikkate alınmalıdır, bu tespitler

[1] Bakınız denetimli serbestliğin tanımı için Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği md. 4: *"Şüpheli, sanık veya hükümlünün toplum içinde denetim ve takibinin yapıldığı, iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duyulan her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı bir infaz sistemi."*

bireysel değişimi gözlemlemeye de katkı sağlar (Raynor, 2012 akt. Çalışkan, 2021, s. 33). Ancak denetimli serbestlik faaliyetlerinin sadece kurumsal yönleri değil toplumsal işlevleri de önemli tespitler sunar.

Denetimli serbestlik faaliyetlerinde koruyucu faktörlerin artırılması ve risk faktörlerinin azaltılması hedeflendiğinden —özellikle suç yörüngesindeki erken yaş evreleri açısından— bağımsız yaşam ve ahlaki muhakeme becerileriyle üretken ve yasalara uyan toplum üyesi olma gibi toplumsal ihtiyaçlar önemli bir gereklilik olarak kabul edilmelidir (Torbet ve Thomas, 2009, ss. 10-11). Dolayısıyla yükümlülerin bir yandan bireysel değişimi ortaya koyması açısından ceza adaleti mekanizması tarafından uygun görülen tedbirleri ne şekilde yerine getirdiğinin gözlemlenmesi gerekirken diğer taraftan süreci yöneten denetimli serbestlik görevlilerin ilgili tedbirlerin geçerliliğine kamusal düzeyde yanıt aramaları beklenmektedir. Gelinen süreçte Türkiye'deki denetimli serbestlik uygulamalarının içeriği incelendiğinde ise tedavi ve denetimli serbestlikten (TCK[2] md. 191), adli para cezası karşılığı kamu yararına çalıştırmaya (CGTİHK md. 106/3), çocukların denetim altına alınmasından (ÇKK md. 36) hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (CMK md. 231) kadar oldukça geniş bir yelpazede denetimli serbestlik uygulamalarının[3] yer aldığı görülür (Işık, 2015, s. 3). Bu uygulamalar arasında tedaviye öncelik veren ceza adaleti anlayışları ise bireylerin ve sosyal çevre koşullarının arasındaki farklılığa geniş bir takdir yetkisinden izin veren ve bireyselleştirmeyle uyumlu hale getirilmiş farklılıklar üzerinden sembolize edilen bir yöne sahiptir (Canton ve Dominey, 2018, s. 13).

Denetimli serbestlik uygulamaları arasından tedavi ve denetimli serbestlik, bağımlılıkla mücadele açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bağımlılık bir maddenin amacı dışında kullanılması ve ilgili maddeye karşı gelişen toleransla birlikte daha fazla miktarlarda alınması sonucu gelişmektedir, bu durum bireysel ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır, madde kullanımı azaltıldığında ise yoksunluk belirtileri ortaya çıkmaktadır (Toker-Uğurlu vd., 2012, s. 38). Uyuşturucu ve uyarıcı madde bağımlılığına ilişkin adli istatistiğin Türkiye'de uzunca bir süredir yüksek seyrettiğini ifade eden Şahin, (2024, s. 216) terapötik hukuk yaklaşımının uygulama alanları arasında yer alan tedavi mahkemelerinin olabilirliğini de ele alarak bağımlılığa cezai sonuçları olan bir sağlık sorunu açısından yaklaşmanın önemine işaret etmiştir. Bu açıdan madde kullanımı ve olumsuz sonuçlarıyla ilgili bağımlıları bilgilendirmek, maddeyi bırakmaları için motivasyonlarını artırmak, tedavi sürecinde bağımlılıktan kurtarıp topluma kazandırılması gibi hedefler önem taşımaktadır (Uzunyayla ve Alkan, 2024, s. 87). Madde kullanımına ilişkin mahkemeler tarafından uygulanan denetimli serbestlik karar sayısının Türkiye'de giderek arttığını geçmiş dönemlerde de vurgulayan Kulaksızoğlu ve arkadaşları (2015) ise hukuki düzlemde yer alan normatif boyutun yanında bu durumun nedenleri arasında madde kullanımının cinsiyet, aile, kişilik, sosyoekonomik durum, alkol, sigara, akran-okul çevresi ve yaş gibi ilişkili faktörler açısından da ele almanın yerinde bir tespit olacağını belirtmiştir (Kulaksızoğlu vd., 2015, s. 22).

Bu noktada gelişimsel özellikleri açısından ergenlik dönemi benmerkezcilik ve hayali seyircilikten kaynaklı olarak ergenlerin göz önünde bulunmak istemelerine neden olmakta, bu durum ergenler üzerinde baskı oluşturarak bağımlılık gibi riskli davranışlara yöneltebilmektedir (Kadan ve Aral, 2024, s. 452). Denetimli serbestlik sürecine maruz kalan genç suçlular için tekrar suç işlemeyi azaltabilecek yenilikçi müdahalenin önemi ise istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur (Asford ve Gallagher, 2019, s. 1148). Ayrıca Maschi ve arkadaşları (2013, s. 470) da denetimli serbestlik kurumlarının gençlik suçluluğu bölümünde çalışan uzmanların adalet sisteminde gerçekleştirilen müdahalelerin merkezinde konumlandığını ve aile odaklı adaletin önemine dikkat çekmiştir. Buna karşın denetimli serbestlik sürecini etkileyen faktörlerin aile temasları, antisosyal tutumlarla ilişkili ve müdahale edilebilen değişkenler olarak incelenmesinin yanında (Schwalbe ve Maschi, 2010, s. 398; Li vd., 2019, s. 194; Turner vd., 2025, s. 13) denetimli serbestlik modelinde özellikle genç suçluların rehabilitasyonunda ebeveyn ayrılığı, istismar, zayıf ebeveynlik becerileri, zayıf izleme, denetim ve aile çatışması gibi faktörlerin önemi de araştırmalarda öne

[2] Yasal düzenlemelerin kısaltılması şu şekildedir; TCK: Türk Ceza Kanunu, CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu, CGTİHK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

[3] Türkiye'de denetimli serbestlik uygulamaların kapsamlı bir ayrıntısı için bkz: Işık, 2015.

çıkarılmıştır (Maschi vd., 2013, s. 472). Bu noktada erken yaş evrelerinde uyarıcı ve uyuşturucu madde kullanımından kaynaklı haklarında denetimli serbestlik faaliyeti uygun görülen suça sürüklenen ergenlerin rehabilitasyon sürecinde bağımlılıkla ilgili denetimli serbestlik faaliyetinin etki düzeylerinin incelenmesi bu makalenin temel sorunsalı olarak ele alınmaktadır.

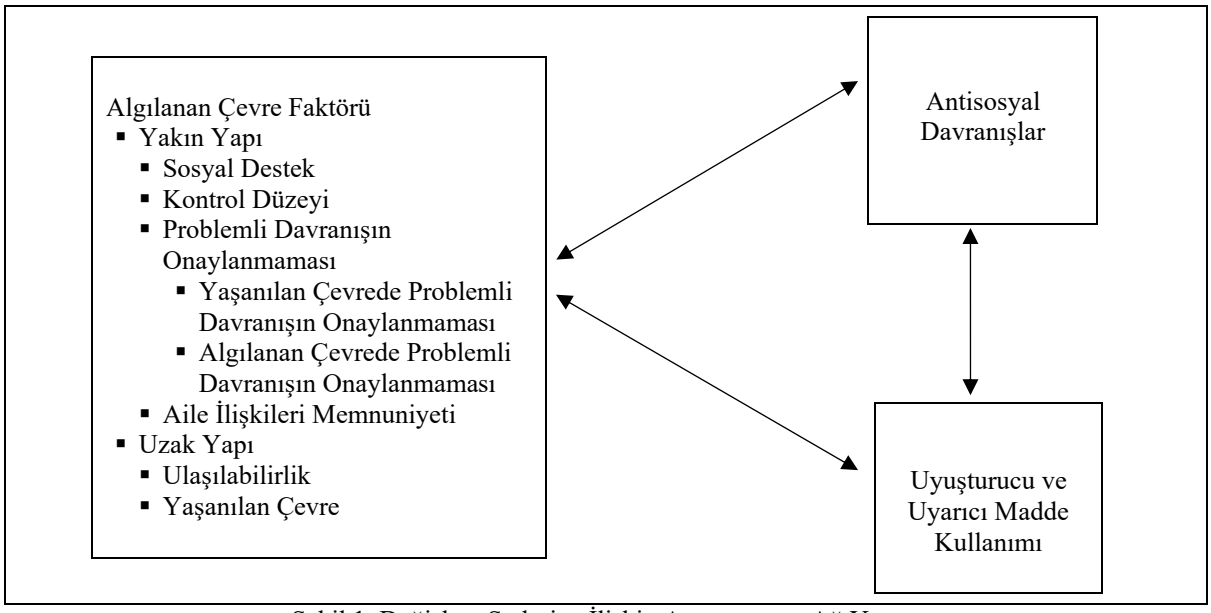
Makale, araştırma sorunsalını çözümlemek amacıyla üç temel bölüm altında tasarlanmıştır. Mevcut çalışmanın içeriği, teorik gerekçesi, sınırlılıkları ve araştırma sorunsalına etki eden değişken setleri yapılandırıldıktan sonra çalışmanın metedolojisi ele alınmış ardından örneklemden elde edilen sonuçlar tartışılmıştır.

Mevcut Çalışma

Türkiye örneğinde ifade edilen temel sorunsaldan hareketle denetimli serbestlik kurumuna yönelik araştırmalar yakın tarihte kesitsel içerikli olmakla birlikte öz değer, akran ilişkileri ve ebeveyn yetkinliğine (Eryalçın ve Duyan, 2019), ergenlerin yıkıcı davranışları üzerinde öz yeterlilik, benlik saygısı ve ebeveyn reddine yönelik rollerin incelenmesine (Kalelioğlu vd., 2022), madde kullanımının sosyo-demografik, klinik ve suç özellikleri açısından ele alınmasına (Yüncü vd., 2016; Sehlikoğlu vd., 2022), denetimli serbestlik yükümlüsü ergenlerin sosyal dışlanma, toplumsal aidiyet ve gelecek beklentilerine yönelik tespitlere (Süzer-Gamlı vd., 2024) dair çerçeveleri kapsayan çalışmalardan oluşmaktadır.

Bu makale bağımlılıkla mücadele açısından sosyal destek mekanizması olarak işlev gören toplumsal kurumların ve gönüllülerin işbirliğinde madde kullanımı gibi riskli davranışların ve bu davranışa etki eden toplumsal faktörlerin incelenmesini konu edinmektedir. Denetimli serbestlik faaliyetlerinin etkinliği, uzunlamasına (boylamsal) bir araştırma ekseninde ele alınmakta ve nihai hedef olarak uygulanan toplumsal ve kültürel faaliyetin etkisi test edilmektedir. Böylelikle uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımında denetimli serbestlik uygulamalarının kurumsal uygulamalar ışığında ergenler üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Çalışma kapsamında kurumsal uygulamaların etki düzeylerinin belirlenebilmesi için nomolojik açıdan değişken setlerinin yapılandırılmasında Jessor ve Jessor (1977) ve devamında Jessor (1991) tarafından geliştirilmiş olan *Sorunlu Davranış Teorisi* (İng. Problem Behavior Theory) öne çıkarılmıştır (Jessor, 1991, s. 602; Siyez ve Aysan, 2005, ss. 147-148; Kabiru vd., 2014, s. 2). Söz konusu teorik yaklaşım bireysel ve çevresel düzlemde davranışların koruyucu ve risk faktörlerinden etkilendiğini ele alarak koruyucu faktörler bağlamında örneğin uyumlu aile, ilgili yetişkinler, mahalle kaynağının önemine dikkat çekerken, risk faktörleri bağlamında ise yoksulluk, anomi, fırsat gibi bileşenleri vurgulamaktadır (Jessor, 1991, s. 602). Bu doğrultuda suça sürüklenen ergenlerin rehabilitasyonunda denetimli serbestlik faaliyetlerinin etki düzeylerini incelemek için ele alınan nomolojik ağ yapısı söz konusu yaklaşımdan istifade edilerek Şekil 1'de gösterildiği gibi mevcut çalışmanın analitik sürecini oluşturmuştur.

Şekil 1. Değişken Setlerine İlişkin Araştırmanın Ağ Yapısı

Ayrıca çalışmada yer alan değişken setlerinin model içerisindeki türleri ve sembolik gösterimleri Tablo 1'de sunulmuş olup araştırmanın analitik planlama sürecinin ardından gerçekleştirilen analizlerde söz konusu sembolik gösterimlere başvurulmuştur.

Tablo 1. Değişken Setlerinin Sembolik Gösterimi

Değişken Türü	Faktör	Değişken	Sembol
Bağımsız Değişken	Algılanan Çevre-Yakın Yapı	Sosyal Destek-Yaşanılan Çevre Desteği	X_1_1
		Kontrol Düzeyi-Yaşanılan Çevrenin Kontrol Düzeyi	X_1_2
		Problemli Davranışın Onaylanmaması-Yaşanılan Çevre	X_1_3_1
		Problemli Davranışın Onaylanmaması-Algılanan Çevre	X_1_3_2
		Aile İlişkileri Memnuniyet- Aile İçi Yapılan Etkinlikler	X_1_4
	Algılanan Çevre-Uzak Yapı	Ulaşılabilirlik-Çetelere Ulaşılabilirlik	X_2_1
		Yaşanılan Çevre	X_2_2
	-	Antisosyal Davranışlar	X_3
Bağımlı Değişken	-	Madde Kullanım Durumu	Y

Metodoloji

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımından dolayı haklarında denetimli serbestlik tedbiri bulunan suça sürüklenen ergenlerin, toplumsal problemleri çözme becerilerinin gelişimini değerlendirmek, ergenlerin ilgilerine göre denetimli serbestlik kurumunda uygulanan sosyal, eğitsel ve kültürel faaliyetler sonucunda denetimli serbestlik uygulamalarının ergenler üzerindeki etkisini analiz etmek amacıyla araştırmanın tasarım süreci oluşturulmuştur. Araştırmanın temel amacı, bağımlılıkla mücadeleye katkı sağlayabilecek çerçevede ergenlerin kişisel gelişimlerine ve uyum süreçlerini destekleyen sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetlerin denetimli serbestlikteki uygulama biçimlerinin suça sürüklenen ergenleri nasıl etkilediğini ortaya koyabilmektedir. Araştırmanın temel problem cümlesi bağımlılıkla mücadele sürecinde suça sürüklenen ergenleri madde kullanımına yönlendiren çevresel faktörlerin önem düzeylerini ortaya çıkarmaktır.

Araştırmanın temelde odaklandığı alt problem cümleleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımına ilişkin psiko-sosyal risk faktörleri ile koruyucu faktörlerin sosyal-çevresel düzlemde önem düzeyi nasıl değişim göstermektedir?
- Kişisel gelişim ve uyum süreçlerine katkı sağlayacak faaliyetlerin uygulanması durumunda psiko-sosyal risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerin değişimi gerçekleşmekte midir?

Araştırmada önem arz eden değişkenlerin belirlenmesi amacıyla Jessor, Turbin ve Costa (2004) tarafından geliştirilmiş olan Ergen Sağlığı ve Gelişimi ölçeği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında Jessor, Turbin ve Costa (2004) tarafından geliştirilen ve Siyez (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ergen sağlığı ve gelişim ölçeğinin sosyal çevre ile ilgili detaylarına araştırma çerçevesinde yer verilmiştir (Siyez ve Aysan, 2006). İlgili ölçme aracının kullanım izni alınmış ve ölçekte alan yazında önemi tespit edilen aile ve arkadaş ilişkileri, uyuşturucu madde kullanımı, yaşam alanlarına yönelik algıları değerlendiren alt bağlamların yer aldığı bir veri toplama aracı kullanılmıştır.

Nicel araştırma yöntemi üzerinden kurgulanan çalışma için söz konusu hedeflere ulaşabilmek için boylamsal bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Böylelikle kesitsel açıdan anlık durumu yakalamak ya da tespit etmek yerine problemli davranışın gelişim süreçlerine ve denetimli serbestlik faaliyetlerinin etkilerine odaklanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı olarak hazırlanan anket formu en az bir yıllık farkı içeren zaman dilimlerinde denetimli serbestlik kurumu bünyesinde gerçekleştirilmiş, suça sürüklenen ergenlerden oluşan bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Madde kullanımından kaynaklı suça sürüklenen ve haklarında denetimli serbestlik hükmü verilen ergenlerin sosyalizasyon süreçlerine katkı sağlayan faaliyetlerin etkileri ve önem düzeylerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırma, İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştirilmiş, çalışmanın örneklemi 2023-2025 yılları arasında uyarıcı ve uyuşturucu madde kullanımından dolayı kurum bünyesinde ve gönüllü olarak gerçekleştirilen etkinliklere katılım gösteren ergenler üzerinden belirlenmiştir. Bu çalışmanın etik kurul izni ise Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (E-87347630-659-765060) alınmıştır. Söz konusu nitelikleri taşıyan ve araştırmanın evreni olarak ifade edebileceğimiz sınırlı sayıda suça sürüklenen ergenden dolayı araştırma ilk başta 23 kişiyle gerçekleştirilmiş, ardından bir yıllık süre sonunda 12 kişiye uygulanmıştır dolayısıyla evren sayısından kaynaklı bu durumun araştırmanın sınırlılığı olarak belirtilmesinde yarar bulunmaktadır.

Araştırmanın örneklemini belirleme sürecinde denetimli serbestlik kurumu belirleyici olmuştur. İstatistiki olarak örneklemin çapını artırabilmek için gönüllülük esasına göre ergenlerin çalışmaya katılması sağlanmıştır. Bu kapsamda olasılıklı örneklem seçim tekniğinin dışında araştırma için evreni temsil edebilecek en yüksek örneklem sayısına ulaşılmasına özen gösterilmiş ve amaçlı bir örneklem tekniği üzerinden örneklem çapının belirlenmesi etkili olmuştur.

Suça sürüklenen ergenlerin ilgi alanlarına göre bir yıllık süreç içerisinde gerçekleştirilen faaliyetler (*ebruli resim etkinliği, müze gezisi, bilgilendirme faaliyetleri*) sonucunda psiko-sosyal risk faktörleri ile koruyucu faktörlerin değişim durumları ve önem düzeyleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan parametreler ve kodları aşağıda sıralanmıştır.

Y: Madde kullanım durumu
X: Psiko-sosyal risk ve koruyucu faktörler
i: Araştırmadaki katılımcı kodu
j: Araştırmadaki değişken bilgisi (Psiko-sosyal risk ve koruyucu faktörler)
k: Sosyo-kültürel değişkenlere ilişkin kategori bilgisi
t: Araştırmanın gerçekleştirildiği yıl bilgisi (2023, 2024)

Bu çerçevede araştırma kapsamında üretilen ve test edilen yokluk hipotezleri belirtilmiştir:

- Uyarıcı ve uyuşturucu madde kullanımında sosyal çevre özellikleri herhangi bir ilişki içermez. (H_0: $\beta_1 = \beta_2 = \ldots = \beta_k = 0$)*...(1)*

- Sosyal çevreye ilişkin psiko-sosyal risk ve koruyucu faktörler madde kullanımı açısından anlamlı bir etkiye sahip değildir. (H_0: $\delta_0 = \delta_1 = \delta_2 = \ldots = \delta_j = 0$)*...(2)*
- Denetimli serbestlik faaliyeti kapsamında uygulanan etkinlikler anlamlı bir farkındalık oluşturmaz. (H_0: $\alpha_{t;2023} = \alpha_{t;2024}$)*...(3)*

Araştırmanın Bulguları

Örneklemin Özellikleri

Araştırma kapsamında Tablo 2; örneklemin özelliklerini açıklamaktadır. Ön test aşamasına 23 suça sürüklenen ergen katılmıştır. Ancak katılımcıların 11'i son test aşamasına dahil olmamıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımları incelendiğinde 19'u erkekti, 4'ü ise kız. Katılımcıların yarısından fazlası 17 yaşın üzerindeydi. Ayrıca kardeş sayısı olarak üç ve daha fazla olan örneklem sayısı toplam katılımcı sayısının yarısını geçiyordu. Katılımcıların önemli bir çoğunluğunun anneleri çalışmıyordu. Buna karşılık babaları ise tam zamanlı bir işte çalışıyordu. Katılımcılardan yarısından fazlası anne ve babasının birlikte yaşadığını belirtmiştir. Katılımcıların 17'si madde kullanım durumu ve türlerini ifade ederken, 6 katılımcı madde kullanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 2. Suça Sürüklenen Ergenlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

	Frekans Değeri	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	19	82.6
Kız	4	17.4
Yaş		
15-16	7	30.4
17-18	14	60.9
Kardeş Sayısı		
Tek Çocuk	3	13.0
İki	6	26.1
Üç ve daha fazla	14	62.9
Ebeveyn Birlikteliği		
Anne-Baba Birlikte	14	60.9
Ayrı Yaşıyorlar	6	26.1
Boşanma/Vefat	3	12.9
Annenin Çalışma Durumu		
Tam Gün Bir İşte Çalışma	5	21.7
Ev Hanımı	16	69.6
Çalışmıyor/Emekli	2	8.6
Babanın Çalışma Durumu		
Tam Gün Bir İşte Çalışma	12	52.2
Yarım Gün Bir İşte Çalışma	2	8.7
Çalışmıyor	4	17.4
Emekli Olma	2	8.7
Madde Kullanım Bilgisi		
Kullanma	17	0.73
Kullanmama	6	0.27

Çevre Faktörüne Etki Eden Değişkenlere İlişkin Korelasyon Sonuçları

Tablo 3'te bağımsız değişken setlerine ilişkin korelasyon değerleri ve anlamlılık düzeyleri sunulmaktadır. Bağımsız değişken seti olarak tanımlanan algılanan çevre faktörü açısından değişkenler arasında yüksek düzeyde korelasyon gösteren değişken setleri yer almamaktadır ($\rho > 0.80$). Bununla birlikte

bazı değişkenler arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü bir korelasyonun bulunduğu Tablo 3'te görülmektedir. Örneğin yaşanılan çevredeki sosyal destek ile aile ile yapılan etkinlikler arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır (ρ = 0.65). Benzer şekilde problemli davranışlarının onaylanmaması ile yaşanılan çevrenin sosyal desteği arasında da benzer yönde bir ilişkiye rastlanmıştır (ρ = 0.60). Yaşanılan çevrenin sosyal kontrol düzeyi ile algılanan çevrede problemli davranışlarının onaylanmaması arasında ise pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır (ρ = 0.56).

Bununla birlikte katılımcıların yaşadıkları çevre ile sosyal kontrol düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (ρ = -0.44). Tablo 3'te yer alan ve istatistiksel açıdan anlamlı çıkan analiz sonuçları ele alındığında sadece yaşanılan çevre ve sosyal kontrol düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum toplumsal düzenin sağlanması açısından kriminolojik düzlemde sosyal kontrolün ve çevresel koşulların etkisini vurgulamaktadır. Özellikle Robert Agnew'in *genel gerilim teorisinde* (İng. General Strain Theory, 1992) adaletsiz ve şiddeti yüksek düzeyde algılanan, düşük sosyal kontrol veya sosyal destekle ilişkili yapısal bağlamlar madde kullanımı açısından kritik faktör olarak değerlendirilmektedir (Wu vd., 2024, s. 5). Bununla birlikte madde bağımlılığını önleme ve tedavi hizmetlerinde konuya ilişkin düzenlemeler uzmanlaşmış tedavinin sağlanması, danışmanlık, değerlendirme ve yönlendirme hizmetleri açısından sadece suçu çevreleyen koşulları değil aynı zamanda tam bilgilendirilmiş onam dahilinde diğer faaliyetlerin de önemini ele almalıdır (Rubin, 2018, ss. 228-229).

Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı açısından önem arz eden değişkenlerin belirlenmesinde sosyal kontrol ve sosyal destek boyutlarının model içerisine dahil edilmesi önemli bir boyut olarak dikkat çeker. Bununla birlikte bağımsız değişken setleri arasındaki korelasyon düzeyleri analiz edildiğinde çoklu bağıntı problemini aşmak için diğer değişkenler ile ilişki düzeyleri de tetkik edilmelidir. Algılanan çevrede problemli davranışların onaylanmaması değişkeni (*X_1_3_2*) diğer değişkenler ile önemli düzeyde korelasyon içerdiğinden söz konusu problemi aşmak için bu değişkenin modelden çıkarılmasının yerinde bir tespit olacağına karar verilmiştir[4]. Bu çerçevede yokluk hipotezleri arasında yer alan (1) numaralı hipotez reddedilmiştir.

Tablo 3. Korelasyon Matrisi (p<=0.05)

	X_1_1[g]	X_1_2[h]	X_1_3_1	X_1_3_2	X_1_4	X_2_1	X_2_2	X_3
X_1_1	1.00							
X_1_2	0.25	1.00						
X_1_3_1[a]	0.39	0.46*	1.00					
X_1_3_2[b]	*0.60**	*0.56**	*0.50**	1.00				
X_1_4[c]	0.65*	0.40	0.49*	*0.67**	1.00			
X_2_1[d]	0.21	0.38	0.48*	0.26	0.10	1.00		
X_2_2[e]	-0.30	-0.44*	-0.17	-0.18	-0.31	0.30	1.00	
X_3[f]	0.26	0.06	0.24	*0.46**	0.16	0.32	0.27	1.00

a. X_1_3_1: Yaşanılan Çevrede Problemli Davranışın Onaylanmaması
b. X_1_3_2: Algılanan Çevrede Problemli Davranışın Onaylanmaması
c. X_1_4: Aile ile Yapılan Etkinlikler
d. X_2_1: Çetelere Ulaşılabilirlik
e. X_2_2: Yaşanılan Çevre
f. X_3: Antisosyal Davranış
g. X_1_1: Yaşanılan Çevrenin Sosyal Desteği
h. X_1_2: Yaşanılan Çevrenin Kontrol Düzeyi

[4] Bakınız Tablo 3'de X_1_3_2 değişkenin diğer değişkenler ile ilişki düzeyleri ve istatistiksel açıdan anlamlılık durumu italik olarak gösterilmiştir.

Madde Kullanımı Açısından Değişkenlerin Anlamlılık Düzeyleri

Araştırmaya dahil olan örneklem grubuna yönelik madde kullanımına etki eden toplumsal değişkenlerinin önem düzeylerinin ortaya çıkarılabilmesi için Tablo 4'te ifade edildiği gibi değişken setlerinin içerisinde yer aldığı iki model oluşturulmuştur. Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre her iki modelde de anlamlı sonuçlar üretilirken Model 2'nin açıklama gücü daha yüksek belirlenmiştir. Dolayısıyla yaşanılan çevre ve antisosyal davranışların yer aldığı değişken setlerini içeren modellerin madde kullanımı açısından istatistiksel açıdan anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Her iki değişkenle ilişkilendirilen ölçek maddelerin içeriği ele alındığında ise yaşanılan çevre değişkeni sosyal düzensizlikle ilgili binaların fiziki yapısı, yerleşim yeri sakinlerinin bu duruma yönelik tutumları ve sosyo-ekonomik düzeye yönelik değerlendirmeleri ölçmektedir. Aksine antisosyal davranış değişkeni ise altı aylık geçmiş yaşantılarında izinsiz bir şey almak, yalan söylemek, herhangi bir şeye zarar vermek, akranlarına kötü muamelede bulunmak, akranlarına fiziksel muamelede bulunmak gibi toplumsal değer ve normlara göre sapma olarak değerlendirilen eylemlere ne sıklıkla başvurduklarının bilgisini ele almaktadır.

Bu çerçevede katılımcıların yaşadıkları çevre özellikleri madde kullanımı açısından 4,31 [OR[5]=Exp($B_{X_2_2}$)=4.31] kat risk içerirken, antisosyal davranışlara katılma durumu ise [OR=Exp(B_{X_3})=1/0.73=1.36] 1.36 kat risk içermektedir. Dolayısıyla her iki değişkenin önem düzeyi uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı açısından belirgin bir öneme sahip olduğu anlaşılmıştır (Bkz. Tablo 4). (2) nolu hipotez kapsamında ifade edilen iki değişken dışında diğer değişkenlerin istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyleri belirlenememiş, dolayısıyla söz konusu parametreler dışında yokluk hipotezi reddedilmemiştir.

Tablo 4. Madde Kullanımı Açısından Değişkenlerin Önem Düzeyleri (p<=0.05)

	Model 1		Model 2*	
	B	SE	B	SE
X_1_1			0.21	0.31
X_1_2			0.29	0.30
X_1_3_1			0.09	0.40
X_1_4			0.02	0.16
X_2_1			-0.35	0.43
X_2_2[a]	0.85*	0.30	1.46*	0.68
X_3[b]	-0.22*	0.08	-0.30*	0.14
X_0	1.64	2.53	-3.26	4.91
R^2	0.45		0.50	
χ^2	6.10		3.93	

a. X_2_2: Yaşanılan Çevre
b. X_3: Antisosyal Davranış

Madde Kullanımı Açısından Önem Arz Eden Değişkenlerin Değişim Durumu

Denetimli serbestlik faaliyetleri çerçevesinde uygulanan sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetlerin bir yıllık süreç sonunda suça sürüklenen ergenler üzerindeki etkisini değerlendirmek için ön test aşamasına katılan katılımcılar son test aşamasına da davet edilmiştir. Gönüllük esasına göre 23 katılımcıdan 12'si söz konusu süreç sonunda son test aşamasına katılmayı kabul etmiş ancak katılımcılar arasından sadece 10 suça sürüklenen ergen son test verilerine yanıt vermiştir.

[5] Odds Ratio (OR) oranı karşılaştırılan gruplar arasındaki olasılık oranını ifade etmektedir.

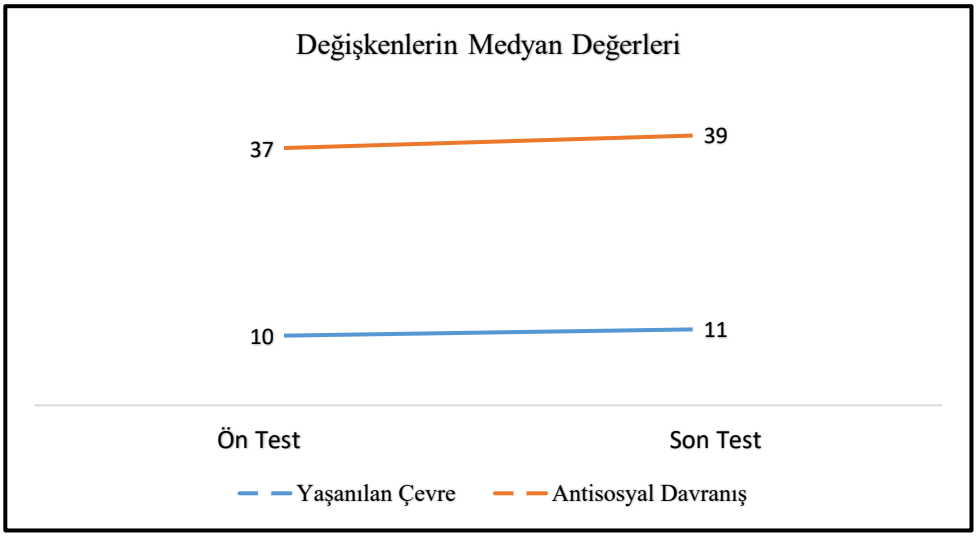
Dolayısıyla istatistiksel açıdan kayıp veriler hariç tutulmak suretiyle bahse konu 10 katılımcının ön test verileri ile son test verileri arasındaki değişim durumu analiz edilmiştir. Ancak sınırlı örneklem çapından dolayı parametrik test yapılamadığından bağımlı örneklemler arasındaki medyan değerlerinin farkını test eden parametrik olmayan Wilcoxon rank istatistiği uygulanmıştır.

Tablo 5. Değişkenlerin Değişim Durumu (p<=0.05)

S. No	Bağımsız Değişkenler	Belirleyici Değer
1	X_2_2[a]	0.05*
2	X_3[b]	0.73

a. X_2_2: Yaşanılan Çevre
b. X_3: Antisosyal Davranış

Suça sürüklenen ergenler üzerinde bir yıllık değişimi değerlendirmek için madde kullanımı açısından önem arz eden yaşanılan çevre durumu ve antisosyal davranış değişkenleri arasında yaşanılan çevre değişkeni istatistiksel açıdan anlamlı bir farkındalık oluştururken, antisosyal davranış değişkeni anlamlı bir farkındalık oluşturmamıştır. Bu noktada (3) nolu hipotez için yaşanılan çevre değişkenine ilişkin hipotez reddedilmiştir. Ayrıca hem yaşanılan çevre hem de antisosyal davranış değişkenleri için Şekil 2'de gösterildiği gibi araştırmaya katılan ergenlerin yaklaşımlarında ilerleme kaydedilmiştir.

Şekil 2. Medyan Değerlerine Göre Değişkenlerin Karşılaştırılması

Araştırma bulgularından elde edilen çıkarımlar genellenebilir sonuçlar üretme noktasında sınırlı bir çerçeve sunmakta ise de uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı açısından yaşanılan çevreye yönelik değerlendirmeler ve antisosyal davranışların izlenmesi önemli bir ayrıntıyı oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında suça sürüklenen ergenlerin ilgi alanlarına göre sosyal etkinliklere yönlendirilmesi ve kurum eşliğinde sürecin yönetilmesi denetimli serbestlik uygulamaları adına önemli bir çerçeve olarak görülmelidir. Özellikle suça sürükleyen çevresel koşulların etkisi (Bkz. Tablo 4) süreçte ele alınması gereken adımlardan biri olarak değerlendirilmelidir.

Tartışma ve Sonuç

Bağımlılıkla mücadele sürecinde madde kullanımının olası sonuçlarını değerlendirmek ve diğer sosyal sorunlar ile ilişkilendirmek önleyici işlevlerinin ele alınması açısından sosyolojik tespitlere de gereksinim duyar. İzmir özelinde yapılan çalışmalar (Zeman vd., 2019, s. 25) küçük yaşta madde

kullanımına başlamanın ve uzun süre madde kullanımının suçlu davranışa başvurma süreçlerini de etkilediğini vurgulamaktadır. Madde kullanımının hukuka aykırı fiili boyutları özellikle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenmiş[6], koruyucu ve destekleyici bir tedbir olarak bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavi ve iyileştirmelerinin yapılması gerektiği öne çıkarılmıştır. Dolayısıyla sosyo-legal açıdan mezkûr düzenlemelerin içeriği ele alındığında ilgili uygulamaların bir ceza adaleti pratiğini öne çıkarmak kadar tedavi odaklı yaklaşımları da benimsediğini teorik düzlemde ifade etmek önemlidir.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı denetimli serbestlik tedbiri uygulanan süreç boyunca hem tedaviyi hem de rehberliği kapsamaktadır (Tezcan ve Altın, 2017, s. 140). Bu noktada madde kullanımını yordayan toplumsal faktörlerin belirlenmesinde hangi koşulların madde kullanımına neden olduğunun anlaşılması, madde kullanılan arkadaş ortamından uzaklaşılması ve aile desteğinin sağlanması iyileşme sürecinde öne çıkan faktörler arasında değerlendirilir (Görgülü, 2017, s. 66). Dolayısıyla denetimli serbestlik pratiğinin uygulanmasında bireyin risk ve ihtiyaçlarına uygun iyileştirme faaliyetlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır (Tezcan ve Altın, 2017, s. 140).

Bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırma sorunsalına bağlı alt problem cümlelerini yanıtlamak üzere iki değişkenin önemini ortaya koymaktadır. Sosyal-çevresel düzlemde suça sürüklenen ergenlerin yaşadıkları çevrenin rolü ile antisosyal davranış durumları istatistiksel açıdan anlamlıdır. Ayrıca denetimli serbestlikte değişimsel süreci anlamlandırma açısından yaşanılan çevrenin rolü öne çıkmaktadır. Dolayısıyla rehberlik sürecinde suça sürüklenen ergenlerin yaşadığı çevrenin rolü ile antisosyal davranış durumları hem görüşme hem de denetim süreci içerisinde değerlendirilmelidir. Özellikle denetimli serbestlik süresi içerisinde toplumsal faaliyetlere yönlendirilen ergenlerin yaşadıkları çevrelerin rolüne ilişkin değerlendirmeler kapsamlı bir şekilde incelemeli ve izlenmelidir. Denetim planı doğrultusunda ergenlerle yapılan çalışmalarda yaşadıkları çevrenin madde kullanımındaki rolü denetim süreci içerisinde ve devamında dikkatlice takip edilmeli, aile kurumu başta olmak üzere toplumsal desteğe katkı sağlayabilecek diğer toplumsal kurumların rolü de bu açıdan artırılmalıdır.

Bu çalışmanın bulguları suça sürüklenen ergenlerin yaşadıkları çevrenin rolü ve önemi doğrultusunda ayrıca aile ve sosyal çevrenin madde kullanımına ve dolayısıyla suça sürüklenme süreçlerine karşı koruyucu bir rol üstlenebileceğini de desteklemektedir. Bunun bir örneği İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin[7] Dolapdere Kampüsü özelinde, Sosyal Katılım Politikası kapsamında, toplumun farklı kesimlerine, yönelik eğitim ve destek programları düzenlenmesi örnek verilebilir. Bu projeler arasında, dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler ve rehabilitasyon programları da yer almaktadır. Bu bağlamda özellikle Denetimli Serbestlik programları ve Üniversiteler arasındaki işbirliğinin sorunun çözümünde önemli bir rol üstleneceği belirtilebilir. Nitekim Jessor'un (1991) geliştirdiği Sorunlu Davranış Teorisi değerlendirildiğinde, aile içi etkileşimlerin niteliği, sosyal destek mekanizmaları ve yaşanılan çevrenin sosyal kontrol kapasitesi gibi koruyucu faktörlerin, ergenin suça yönelmesini sınırlayıcı etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda Maschi ve arkadaşları (2013), denetimli serbestlik sürecinde aile temasının niteliğinin gençlerin rehabilitasyonunda belirleyici olduğunu vurgulamış, aileden alınan sosyal desteğin suça eğilim üzerindeki etkisini istatistiksel olarak anlamlı bulmuştur. Benzer şekilde Li ve arkadaşları (2019) da ailevi denetim ve ebeveyn takibinin, genç suçluların denetimli serbestlikte başarı şansını artırdığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, çalışmada gözlemlenen çevresel koşullara müdahale etmenin madde kullanımı riskini azaltabileceği yönündeki çıkarımlarla örtüşmektedir. Dolayısıyla, aile içi etkinliklerin desteklenmesi, sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi ve yaşanılan çevrede sosyal kontrol mekanizmalarının etkinleştirilmesi, suça sürüklenmeyi önleyici müdahalelerde temel stratejiler arasında değerlendirilmelidir. Özellikle Türkiye bağlamında yürütülen Eryalçın ve arkadaşlarının (2022) çalışması, denetimli serbestlik

[6] İlgili yasal düzenlemeler için bkz: Türk Ceza Kanunu md. 191, Çocuk Koruma Kanunu md. 5, ayrıca çocuk ve gençlerin önemi için Denetimli Serbestlik Kanunu md. 9.

[7] Projeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: İstanbul Bilgi Üniversitesi Topluma Hizmet Politikası, 2025.

altındaki çocuk ve gençlerde aile temelli müdahale programlarının etkinliğini ortaya koyarak, sosyal çevrenin güçlendirilmesini bağımlılıkla mücadelede vazgeçilmez bir unsur olarak tanımlamaktadır.

Dolayısıyla rehabilitasyon sürecinde sosyal, eğitsel ve kültürel faaliyetlere suça sürüklenen ergenleri yönlendirilmekle birlikte bireysel değişim sürecinde yaşanılan çevrenin ve antisosyal davranışlarının rolü ve değişim süreci göz ardı edilmemelidir. Denetimli serbestlik pratiğinde Sigara, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Programında (SAMBA) denetim süreci on oturumdan oluşmakla birlikte motivasyon kazandırma oturumu da ilgili oturumlar arasında öne çıkmaktadır (Ögel, 2012). Ögel (2012) özellikle genç SAMBA programında riskli durumların içeriğine ilişkin oturumların yer aldığını ve bu durumun önemine de işaret etmiştir. Suça sürüklenen ergenler için sadece bireysel bağlamın değil, ailevi-yakın sosyal çevre risk faktörlerinin değerlendirilmesi ve bu noktada tespit edilen ihtiyaçların bütüncül olarak karşılanması da önerilen diğer bağlamlar arasındadır (Eryalçın vd., 2022, s. 444). Bu çerçevede suça sürüklenen ergenlerin madde kullanımı ve bağımlılıkla mücadele sürecinde farkındalık kazanmalarına yönelik adımlar denetim süresi boyunca ve davamında risk oluşturan faktörlere yönelik tespitlerin içeriği dahilinde diğer kaynaklarla eşgüdümlü bir çerçevede takip edilmelidir.

Bu noktada aile temelli müdahale programlarının tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri alan ergenler için ailenin sosyal desteğini önemsemesi, bağımlılık probleminin çözüm sürecinde ailenin yapısal özelliklerinin, iletişimin, etkileşim ve baş etme kalıplarının, aileden alınan sosyal desteğin etkilerine yönelik sürecin de potansiyel boyutlarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Eryalçın vd., 2022, s. 436). Dolayısıyla madde kullanımının ve bağımlılığın üstesinden gelme noktasında ergenlerin beceri kazanmaları ile sosyal faktörlere ilişkin durum tespitinden elde edilen bilgilerin her biri süreçteki iyileştirme adımı olarak gelişimsel öyküler açısından değerlendirilmeli, kurumsal uygulama alanı ve denetiminde yer alan faaliyetlerin etkinliği dikkatle izlenmelidir.

Çıkar çatışması:	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Bu araştırma, İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde kamu kurumu projesi olarak yapılmıştır. Yazar bu çalışma için mali destek almadığını bildirmiştir.
Etik kurul onayı:	Bu çalışmanın etik kurul izni Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (Tarih: 18.10.2023) alınmıştır.
Teşekkür	Yazar araştırma sürecinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayan İzmir Denetimli Serbestlik Müdürü Sayın Necmi SULTANİ ile ergenlerle çalışma sürecine katkı sağlayan ve emekli olan Denetimli Serbestlik Uzmanı Sayın Psikolog Makbule BULUTLUÖZ başta olmak üzere İzmir Denetimli Serbestlik Müdürlüğü personeline teşekkür eder. Ayrıca sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesinde toplumsal katkı alanında sorumluluk üstlenen ve katkı sağlayan DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü Sayın Prof.Dr. Tuba GÜLTEKİN ve lisansüstü öğrencilerine de teşekkür eder. Yine ölçme aracının kullanılmasına katkı sağlayan Sayın Prof.Dr. Diğdem Müge SİYEZ'e teşekkür eder. Son olarak proje sürecinde yer alan, bu makaleyi okuyup inceleyen ve çalışma süresince desteğini esirgemeyen Sayın Prof.Dr. Nilüfer ÖZCAN'a teşekkürlerini iletir.

Kaynakça

Agnew R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, *30*(1), 47–88. https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1992.tb01093.x

Canton, R. & Dominey, J. (2018). *Probation*. Routledge.

Çalışkan, A. (2021). Onarıcı adalet felsefesi neyi vaadediyor? Türkiye'de Denetimli Serbestlik Kurumunun işlevi üzerine değerlendirmeler. M. Cosgun-Ögeyik, K. Uzun (Yay. haz.), *Sosyal bilimlerde dil, toplum, kültür ve ekonomi (Cilt II)* içinde (ss. 29-42). Astana Yayınları.

Durkheim, E. (2018[1893]). Toplumsal işbölümü (Ö. Ozankaya, Çev.). Cem Yayınları.

Eryalçın, M., & Duyan, V. (2019). Denetimli serbestlik sistemindeki çocuk ve gençlerde öz değer, akran ilişkileri ve ebeveyn yetkinliği boyutları. *Journal of Academic Value Studies*, *3*(17), 25-32. https://doi.org/10.13934/1999.393

Eryalçın, M., Eryalçın, T., & Duyan, V. (2022). Denetimli serbestlik sisteminde aile temelli müdahale yöntemleri. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, *16*(2), 434-446. https://doi.org/10.21763/tjfmpc.1027020

Görgülü, T. (2017). Denetimli serbestlik kurumlarında adli psikolojik müdahaleler, E. Şenol-Durak, M. Durak (Yay. haz.), *Adli psikolojide psikolojik tedavi ve rehabilitasyon* içinde (s. 43-72), Nobel Akademik Yayıncılık.

Işık, E. (2015). Türkiye'de denetimli serbestlik uygulamaları, dünü, bugünü ve yarınıyla Türk ceza adalet sisteminde denetimli serbestlik, D. Özyörük (Yay. haz.), *Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu* bildirileri içinde (ss. 3-7). Atalay Matbaacılık.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Topluma Hizmet (2025). *Topluma Hizmet Politikası*, Erişim Adresi: https://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/hakkinda/kurumsal-ilkeler/topluma-hizmet/

Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: A psychosocial Ffamework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, *12*, 597-605. https://doi.org/10.1016/1054-139X(91)90007-K

Jessor, R., & Jessor, S.L. (1977). *Problem behavior and psycho-social development: A longitudinal study of youth*. Academy Press.

Jessor, R., Turbin, M., Costa, F.M. (2004). *Survey of adolescent health and development questionnaire*. Cambridge University Press.

Kabiru, C. W., Elung'ata, P., Mojola, S. A., & Beguy, D. (2014). Adverse life events and delinquent behavior among Kenyan adolescents: a cross-sectional study on the protective role of parental monitoring, religiosity, and self-esteem. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, *8*, 1-11. https://doi.org/10.1186/1753-2000-8-24

Kalelioğlu, R. E., Yalçın, M., & Arkar, H. (2022). Denetimli serbestlik örneklemindeki suça sürüklenen ergenlerin yıkıcı davranışları üzerinde ebeveyn reddi, öz yeterlilik ve benlik aygısının rolünün incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, *29*(1), 15-21. https://doi.org/10.4274/tjcamh.galenos.2021.64935

Kulaksızoğlu, B., Kulaksızoğlu, S., Ellidağ, H. Y., Yılmaz, N., & Bozkurt, S. (2015). Antalya ilinde denetimli serbestlik karan alınan kişilerde uyuşturucu madde kullanımının araştınlması. *Adli Tıp Bülteni*, *20*(1), 21-26. https://doi.org/10.17986/blm.2015110914

Li, D., Chu, C. M., Xu, X., Zeng, G., & Ruby, K. (2019). Risk and protective factors for probation success among youth offenders in Singapore. *Youth Violence and Juvenile Justice*, *17*(2), 194-213. https://doi.org/10.1177/1541204018778887

Maschi, T., Schwalbe, C., & Ristow, J. (2013). In pursuit of the ideal parent in juvenile justice: A qualitative investigation of probation officers' experiences with parents of juvenile offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, *52*(7), 470-492. https://doi.org/10.1080/10509674.2013.829898

Ögel, K. (2012). *Samba-DS* (Denetimli Serbestlik), Erişim Adresi: https://www.samba.info.tr/sambads.asp

Raynor P. (2012). Is probation still possible? *The Howard Journal of Criminal Justice*, *51*(2), 173-189. https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2011.00704.x

Robinson, G., & Raynor, P. (2006). The future of rehabilitation: What role for the probation service?. *Probation Journal*, *53*(4), 334-346. https://doi.org/10.1177/0264550506069359

Rubin, E. M. (2018). Madde Bağımlılığını Değerlendirmenin Temelleri. M. J. Ackerman, (Yay. haz.), (H. Demirbaş, İ. A. Tülü, Çev.), *Adli psikolojik değerlendirmenin temelleri* içinde (ss. 224-247). Nobel Akademik Yayıncılık.

Savaş, G., & Eryalçın, T. (2020). Eski hükümlülerin ve denetimli serbestlik yükümlülerinin istihdamı üzerine uygulamalı bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *31*(2), 336-367. https://doi.org/10.33417/tsh.641049

Schwalbe, C. S., & Maschi, T. (2010). Patterns of contact and cooperation between Juvenile Probation Officers and parents of youthful offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, *49*(6), 398–416. https://doi.org/10.1080/10509674.2010.499055

Sehlikoğlu, K., Özkan, Ö. L., Sehlikoğlu, Ş., Eğilmez, O. B., & Kafadar, H. (2022). Madde kullanımı nedeniyle denetimli serbestlik tedbiri olan bireylerin sosyodemografik, klinik ve suç özelliklerinin değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, *27*(1), 42-51. https://doi.org/10.17986/blm.1541

Siyez, D. M., & Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *20*(1), 145-171.

Süzer-Gamlı, İ., Karakuş, O. B., Adak, İ., Yaşöz, C., & Ekinci, O. (2024). Denetimli serbestlik sürecindeki suça sürüklenen ergenlerde sosyal dışlanma, toplumsal aidiyet ve gelecek beklentisinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, *25*(1), 95-103. https://doi.org/10.51982/bagimli.1341234

Şahin, İ. (2024). Uyuşturucu bağımlılığıyla mücadelede tedavi mahkemelerinin rolü ve Türkiye'de uygulanabilirliği. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, *12*(2), 216-246. https://doi.org/10.26650/JPLC2024-1469710

Tezcan, E. & Altın D. (2017). Madde bağımlılığında psikolojik müdahaleler. E. Şenol-Durak, M. Durak (Yay. haz.), *Adli psikolojide psikolojik tedavi ve rehabilitasyon* içinde (ss. 133-152), Nobel Akademik Yayıncılık.

Toker-Uğurlu, T., Balcı-Şengül, C., & Şengül, C. (2012). Bağımlılık psikofarmakolojisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *4*(1), 37-50. https://doi.org/10.5455/cap.20120403

Torbet, P., & Thomas, D. (2006). Advancing competency development: A white paper for Pennsylvania. *Juvenile and Family Court Journal*, *57*(2), 11-25. https://doi.org/10.1111/j.1755-6988.2006.tb00118.x

Turner, A., Pederson, C. A., Salgado, E., Dir, A., Adams, Z., Zalposki, T., ... & Aalsma, M. (2025). Characterizing caregivers of youth at risk for substance use and caregiver engagement in the youth legal system: A mixed methods approach. *Frontiers in Health Services*, *5*, 1-16. https://doi.org/10.3389/frhs.2025.1455111

Uzunyayla, Z., & Alkan, N. (2024). Yasa dışı madde kullananlarda enetimli Serbestliks tedbiri uygulamasının uygulayıcı uzmanlar ve hakkında tedbir uygulananlarca değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, *29*(1), 86-98. https://doi.org/10.17986/blm.1687

Wu, K., Li, S. D., & Yang, S. L. (2024). Understanding the mechanisms mediating the relationship between delinquent peer association and adolescent drug use in the Greater China Region. *Crime & Delinquency*, https://doi.org/10.1177/00111287241288501

Yavuz, H. A. (2015). Türkiye'de denetimli serbestlik mümkün müdür? Dünü, bugünü ve yarınıyla Türk Ceza Adalet sisteminde denetimli serbestlik, D. Özyörük (Yay. haz.), *Türkiye'de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu* bildirileri içinde (ss. 15-23). Atalay Matbaacılık.

Yüncü, Z., Aydin, R., Aydin, C., Özbaran, B., & Köse, S. (2016). Aile desteği ya da denetimli serbestlik kararı sonucu tedavi merkezine başvuran madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin klinik, sosyodemografik farklılıklarının belirlenmesi ve denetimli serbestlik olgularında ayıklığı sağlamada öngörücü faktörlerin belirlenmesi, *Nöro Psikiyatri Arşivi*, *53*, 130-135. https://doi.org/10.5152/npa.2015.8719

Zeman, H. Ö., Söyler, H. Ç., & Altıntoprak, A. E. (2019). Madde kullanım geçmişli bireylerin olumsuz otomatik düşünceleri ve öğrenilmiş çaresizlik örüntülerinin incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, *1*(1), 22-30. https://doi.org/10.35365/ctjpp.19.1.03